

Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Історичний факультет
РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (СИЛАБУС)
«ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ»

2-й семестр, 2025 рік

Галузь знань
01 Освіта/Педагогіка **Спеціальність**
011 Освітні педагогічні науки
Освітній рівень
Бакалавр

Кафедра
та викладач

Кафедра історії та соціально-політичних дисциплін
Викладач: **Шарпатий Віктор Григорович** - доктор історичних наук, професор

Лінк на профіль викладача **Шарпатий В.Г.** на сайті факультету :

https://if.udu.edu.ua/images/1_Portf/KISPD/shrp.pdf

E-mail: (адреса корпоративної пошти викладача) v.g.sharpatyi@npu.edu.ua

Лінк на курс в Moodle: <https://moodle.npu.edu.ua/course/view.php?id=1337>

I. Основна мета/цілі навчання

Метою викладання навчальної дисципліни «Історія української державності» є формування системи знань про закономірності та особливості державотворчих процесів в українських землях, еволюцію ідеї української державності, процесу формування української політичної нації XX – початку XXI ст.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Історія української державності» є:

- підготовка фахівця з університетським рівнем знань;
- ознайомлення студентів з новітніми досягненнями історичної науки й пізнання історичного процесу державотворення України;
- виховання у студентів поваги до державницьких здобутків минулих поколінь;
- формування особистісних рис громадянина України, загальнолюдських духовних цінностей, національно-духовних пріоритетів, сприйняття ідей гуманізму, демократизму та патріотизму.

II. Місце навчальної дисципліни в освітній програмі* *Навчальна дисципліна обов'язкова*
Цикл професійної підготовки

III. Обсяг навчальної дисципліни

	<i>Денна ф.н.</i>	<i>Заочна ф.н.</i>
<i>Кількість кредитів</i>	3 кредити	
<i>Загальна кількість годин</i>	90 год.	
<i>Лекційні заняття</i>	18 год.	4 год.
<i>Семінарські/практичні заняття</i>	16 год.	4 год.
<i>Лабораторні заняття</i>		
<i>Самостійна робота</i>	56 год.	80 год.

IV. Короткий зміст навчальної дисципліни

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 3 кредити 90 годин ЄКТС

Змістовий модуль 1. Традиції державності на території України в доранньомодерну добу.

Тема 1. Держава як історичне явище. Перші державні утворення на території України.

Історія української державності як наукова та навчальна дисципліна. Її об'єкт, предмет, мета та завдання, методологія та основні принципи, структура. Історія української державності в системі наукового гуманітарного знання. Теоретичні засади навчального курсу «Історія української державності». Наукова періодизація історії державності на території України. Місце української національної ідеї в курсі «Історія української державності». Аналіз джерел та історіографія.

Державність. Поняття «влада», «публічна влада», «політична влада», «державна влада». Політика. Політична система суспільства. Держава – головний інститут політичної системи суспільства. Поняття, сутність, ознаки та символи держави. Суверенні та васальні держави. Асоційовані держави. Домініони, протекторати, сателіти та маріонеткові держави. Державоподібні утворення, квазідержави. Самостійна, демократична, правова, соціальна держава як ідеал. Стаття 1 Конституції України.

Функції, механізм і апарат держави. Принцип поділу влади на гілки. Форми держави. Форми державного правління. Форми державного територіального устрою. Міждержавні організації, союзи держав, конфедерації, унії.

Політичні та державні режими. Політична культура. Типології держав, політичних систем, політичних культур, політичних і державних режимів. Теорії походження держави. Політогенез і етатогенез (стейтогенез), їх передумови, причини та основні шляхи.

Еволюція потестарної організації суспільства та утворення протодержав і раннях держав на теренах України. Суспільно-політичний лад у кімерійців, таврів, скіфів (скитів), сарматів. Велика грецька колонізація. Античні поліси на території України. Суспільний і політичний лад Ольвії, Херсонеса, Тіри, Пантікапея, Феодосії та ін. Боспорське царство. Південь України під владою Римської імперії. Вплив великого переселення народів на політогенез у народів Центрально-Східної Європи. Суспільно-політичний лад у антів, склавінів, готів, гунів, протоболгар і угрів.

Тема 2. Становлення і розвиток державності у слов'ян Східної Європи. Київська держава та Королівство Русі.

Історичний процес етнічного формування українців та інших сусідів з позиції сучасної етнології. Формування етнічної культури українського народу. Теорії етногенезу українців та концепції походження держави у слов'ян Східної Європи.

Суспільний та державний устрій Київської Русі. Зародження і формування феодальних відносин та виникнення східнослов'янської державності. Перші протодержавні утворення у слов'ян: «Держава антів», племінний союз дулібів, полянське князівство. Інститути публічного управління племен і союзів племен – зародки державної влади.

«Руська земля». Утворення держави Русь з центром у Києві. Основні теорії виникнення руської державності. Наукова неспроможність норманської концепції та теорії «Триєдиної Русі». Періодизація історії Київської держави. «Дружинна держава». Внутрішня та зовнішня політика перших київських князів. Християнізація як державотворчий чинник в історії Київської держави. Реформи Володимира Великого та Ярослава Мудрого.

Державний лад та управління у Київській державі. Великий князь, боярська рада, князівські з'їзди (снеми), віче. Тисяцькі, соцькі, десяцькі. Двірцево-вотчинне управління. Фінанси. Система «кормління». Суд. Військо. Кордони.

Прискорення процесів політичного розпаду Київської держави та перетворення її на федеративну монархію.

Сепаратизм північних і північно-східних князівств. Протистояння Києва і Полоцького князівства у XI ст.

Пограбування та спустошення Києва військами Володимиро-Суздальського князя Андрія Боголюбського.

Суспільний лад. Соціальна структура суспільства. Князі, бояри, дружинники, духовенство. Міщани (купці, ремісники, чернь), селяни-смерди. Феодально-залежні категорії населення: закупи, рядовичі, челядь, холопи. Ізгої.

Історичне значення Київської держави та Королівства Русі. Проблема державної давньоруської державної традиції в сучасній російській та українській історичній політиці. Боротьба за київську спадщину. Міф про єдину давньоруську народність. Делегітимація Росії: Київська Русь і Росія – не тотожні поняття. Відсутність у Росії історичних підстав на державницьку спадщину Русі.

Модуль 2. Козацтво у творенні української державності.

Тема 3. Запорозька Січ як центр української державності.

Приєднання українських земель до Великого князівства Литовського та Королівства Польського. Їх державно-правове становище.

Українські удільні князівства другої половини XIV ст. Кревська унія 1385 р. та її наслідки. Політичний курс князя Вітовта: початок процесу централізації та усунення удільних князів, колонізація південноукраїнського степу, конфесійна політика. «Велике княжіння Руське» на чолі з князем Свидригайлом Ольгердовичем: спроба унезалежнення руських земель. Волинське удільне князівство у 1440-1452 рр. Київське удільне князівство Олельковичів (1435-1470 рр.).

Ліквідація автономії українських земель і перетворення їх на воєводства у складі ВКЛ. Загостренням московсько-литовського протистояння та руська знать наприкінці XV – в першій половині XVI ст.

Особливості формування привілейованого стану (князі та шляхта) та його місце в суспільстві. Українські міста на Магдебурзькому праві. Соціально-правове становище селянства.

Причини укладення Люблінської унії. Позиція українських князів і шляхти. Люблінський сейм 1569 р. Приєднання до складу Польського королівства Підляшшя, Волині, Брацлавщини та Київщини. Умови утворення Речі Посполитої. Унійні привілеї Київщині, Волині та Брацлавщині. Становище привілейованого стану після укладення Люблінської унії: «некороновані королі східних кресів», шляхта – політичний народ Речі Посполитої.

Система політичної влади Речі Посполитої: виборний король, рада сенаторів-резидентів, сенат, посольська ізба, повітові сеймики. Політико-адміністративний устрій в Україні: система воєводств, повітів, староств. Становий характер судової системи. Шляхетські суди: гродські (замкові), земські, підкоморські. Міський суд на основі Магдебурзького права. Доменіальні та копні суди для селян.

Релігійний чинник у суспільно-політичних процесах в Україні. Берестейська унія та утворення уніатської церкви. Загострення релігійних протиріч.

Заснування татарської державності в Криму 20-40-х рр. XV ст. Кримське ханство: особливості політичної системи, характер відносин із сусідніми державами. Державність в Україні за часів Кримськотатарської Руїни (1478 – 1533 рр.).

Тема 4. Українська козацька держава в протистоянні іноземній експансії (середина XVII – кінець XVIII ст.).

Причини появи та джерела формування українського козацтва. Теорії походження козацтва. Українське козацтво наприкінці XV – у першій половині XVI ст. Реєстрові козаки на державній службі. Козацтво як впливовий чинник міжнародного життя. Державницький потенціал козацтва. Українське козацтво у польсько-московських війнах.

Особливості державного устрою і права в умовах Другої української колонізації Дикого поля (1533 – 1647 рр.): а) перший етап Другої української колонізації Дикого поля (1533 – 1569 рр.); б) другий етап Другої українськ

кої колонізації Дикого поля. Заснування Запорозької Січі та зародження козацької форми протидержавного самоврядування. Особливості українського національно-визвольного руху наприкінці XVI – першій третині XVII ст. . Боротьба козацтва за визнання його офіційного статусу як військового стану Речі Посполитої.

Запорозька Січ у XVII-XVIII ст. Географія Запорозьких Вольностей. Еволюція адміністративно-територіального устрою. Історичне значення «християнської козацької республіки».

Політична система Запорозької Січі. Січовий парламентаризм – загальнокозацькі січові ради. Кошовий отаман і його повноваження. Військовий суддя, писар, осавул, довбиш. Курінні отамани і паланкові полковники. Звичаєво-правова культура запорозького козацтва. Правничо-судові інституції Запорозької Січі – генетичні послідовники звичаєво-правової культури часів Київської держави, Королівства Русі, українських удільних князівств ВКЛ. Поняття «козацького права». Земельно-правові звичаї січовиків.

Модуль 3. Українські державницькі ідеї та українська державність у XIX – на початку XXI ст.

Тема 5. Українська національна державність у 1917-1921 рр. Російсько-більшовицька окупація України.

Українська національно-визвольна революція. Передумови та причини, сутність, характер, рушійні сили. Утворення й конституювання Центральної Ради. М. Грушевський. Політичні партії та їх практична діяльність у творенні національної держави. Курс на автономію України. Всеукраїнські з'їзди: селянські, військові, робітничі та інші. Перші кроки українізації. Проголошення I Універсалу УЦР. Генеральний Секретаріат. «Декларація» Тимчасового уряду і II Універсал Центральної Ради. Політика Тимчасового уряду щодо України.

Жовтневий переворот в Петрограді та ставлення до цих подій Центральної Ради. Проголошення Центральною Радою Української Народної Республіки, III Універсал. Боротьба Центральної Ради за автономію і суверенітет УНР. I Всеукраїнський з'їзд рад та його рішення. Ультиматум РНК РСФРР Центральній Раді та війна Радянської Росії проти УНР. IV Універсал УЦР. Проголошення незалежності УНР. Брестський мирний договір. Криза УЦР навесні 1918 р. Конституція Української Народної Республіки (29.04.1918 р.). Причини та наслідки втрати Центральною Радою влади в Україні.

Державний переворот 29 квітня 1918 р. та прихід до влади гетьмана П. Скоропадського. Утворення Української держави. Утворення гетьманського уряду (Ради міністрів). Формування збройних сил. Зовнішньополітичний курс Української держави. Визнання Української держави. Взаємовідносини з державами Четверного союзу, більшовицькою Росією, Румунією, кримським урядом Сулькевича. Проблема українських кордонів. Дипломатична боротьба з Польщею за Холмщину і Підляшшя. Позиція Антанти щодо України. Білогвардійці і українська державність.

Криза режиму П. Скоропадського восени 1918 р. Утворення Директорії УНР, її внутрішня і зовнішня політика. В. Винниченко, С. Петлюра. Рада народних міністрів. Трудовий конгрес України. Проголошення Західноукраїнської Народної Республіки. Є. Петрушевич. Українська національна рада. Державний секретаріат. Створення Української Галицької Армії (УГА). Проголошення акту злуки УНР і ЗУНР. Західноукраїнське питання на міжна-

родній арені. Польсько-українська війна та окупація Галичини. Селянський повстанський рух.

Наступ російсько-більшовицьких військ на Україну (грудень 1919 р.). Загарбання України. Проголошення УСРР. «Перший зимовий похід» армії УНР. Укладення договору між армією УНР і Галицькою армією. Варшавська угода УНР і Польщі. Спроба відновлення влади УНР в Україні. Відступ української армії за р. Збруч, на території, зайняту поляками. «Другий зимовий похід». Підписання Ризького мирного договору між РРФСР, УСРР і Польщею. Запровадження диктатури бюрократії радянського типу в формі Української соціалістичної радянської республіки. Соціально-економічне і політичне становище в Україні по завершенні революційної доби.

Підсумки, уроки, причини, втрати української державності.

Тема 6. Російсько-радянська форма державності в Україні та проблеми українського державотворення (1921-1991 рр.).

Захоплення російськими більшовиками влади в Україні. Становлення окупаційного режиму та спроби його легітимації у формі УСРР. Наростання тиску з боку московського центру. Україна і утворення СРСР. НЕП та українізація як форми укорінення російського більшовизму в Україні. Насадження тоталітарних форм правління в Україні.

Сталінська політика «нового курсу» та її наслідки для України. Голодомор 1932-1933 рр. як геноцид української нації. Конституція УРСР 1937 р.: суперечності між деклараціями і реаліями життя.

Українське питання напередодні Другої світової війни. Державність Карпатської України: від автономії до незалежності.

Входження Західної України до складу СРСР (УРСР). Проголошення Організацією українських націоналістів Акту відновлення Української держави (30 червня 1941р.). Опір радянському та нацистському окупаційним режимам. Визнання московським центром окремих атрибутів української державності. Україна – одна з держав-засновниць Організації Об'єднаних Націй.

Українські уряди в еміграції – збереження традиції національної державності. Концептуальні ідеї українського державотворення.

Перші кроки деєсталінізації та їхні наслідки в Україні. Шестидесятники. Виступи опозиційних сил за суверенітет України. Зростання державницького потенціалу українського суспільства.

Системна криза соціально-економічного, суспільно-політичного та духовного життя в СРСР та УРСР у 1960-1980-ті рр. Чорнобильська катастрофа та її наслідки. «Перебудова» М. Горбачова. Гласність. Рух неформалів. Громадська ініціатива.

Крим як невід'ємна частина України. «Крим», «Новоросія», «Велика Вітчизняна війна», ідеологія «спільно російськості» – ключові історико-політичні наративи Росії, вузлові точки сучасної російської ідентичності, спрямовані проти української державності.

Тема 7. Відновлення незалежності України та розбудова сучасної держави. Агресія Росії як спроба знищити українську державність.

Ліберально-бюрократична революція в СРСР. Початок формування багатопартійної системи в Україні. Громадські організації. «Народний рух України за перебудову», перші альтернативні комуністам політичні партії та громадські організації. Декларація про державний суверенітет України 16 липня 1990 р. ГКЧП. Акт проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. Референдум та вибори Президента. Розпад СРСР. Біловезька угода, її політичне та правове значення. Створення Співдружності Незалежних Держав.

Державне будівництво в суверенній Україні. Парламент. Уряд. Президент. Політичні партії і рухи. Органи самоврядування. Конституційний процес. Конституція 1996 р. Її структура та основні положення. Державна символіка. Територіальний устрій. Закон про національні меншини в Україні. Основи виборчої системи. Судова система. Конституційний Суд.

Політична криза 2004 р. «Помаранчева революція» в Україні. Конституційна реформа 2004 р. Трансформація форми державного правління в Україні від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської республіки.

Відміна конституційної реформи 2004 р. Конституційним Судом України. Повернення до президентсько-парламентської форми правління.

Революція гідності 2014 р. Вибори Президента України. Вибори Верховної Ради. Повернення до парламентсько-президентської форми правління. Реформи державної влади та управління.

Російська агресія проти України. Анексія Росією Автономної Республіки Крим. Псевдореферендум про статус Криму (16 березня 2014 р.). Гібридна війна проти України та її складові. Реалізація плану «Новоросія» та дестабілізація ситуації на сході України. Проголошення «ДНР» та «ЛНР». Масове вторгнення на територію Донецької та Луганської областей підрозділів ЗС РФ. Іловайська трагедія. Мінські домовленості та їх наслідки для української державності.

Повномасштабне вторгнення в Україну російських військ (24 лютого 2022 р.) Масовий спротив російській агресії. Відступ військових РФ з Київської, Чернігівської та Сумської областей. Західні санкції проти РФ. Зустріч у Рамштайні. Міжнародні санкції проти РФ. Світова підтримка України у війні за свою державність. Одержання Україною статусу кандидата в ЕС.

Історична політика Російської Федерації і України. Активізація української державної зовнішньої політики.

Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Назви модулів і тем	Зміст завдань для самостійної роботи студентів	Форми виконання/звітності
-------	---------------------	--	---------------------------

1	2	3	4
Модуль 1. Традиції державності на території сучасної України в доранньомодерну добу.			
<i>Денна форма навчання</i>			
		Питання, що виносяться на самостійне опрацювання:	
2.1.	Тема 1. Держава як історичне явище. Перші державні утворення на території України	Історіографія історії найдавніших державних утворень на українських землях. Херсонес в історії української державності. Готські вияви на українських землях. Основні дати формування скіфського вияву.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
2.2.	Тема 2. Становлення і розвиток державності у слов'ян Східної Європи. Київська держава та Королівство Русі	Ускладнення функцій князівської влади при Володимирі і Ярославі Мудрому. Передумови створення Галицько-Волинського князівства. Причини за нападу і значення Галицько-Волинської держави.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
2.3.	Тема 3. Українські землі Великого князівства Литовського, Королівства Польського, Речі Посполитої та Кримського ханства (XIV – перша половина XVII ст.)	Правове оформлення зрівняння шляхти у правах з магнатами. Соціально-правове становище селянства. Надання магдебурзького права українським містам.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
Модуль 2. Козацтво у творенні української державності.			
2.4.	Тема 4. Запорозька Січ як центр української державності	Козацьке право і судочинство. Українське козацтво у міжнародних відносинах XVI – середини XVII ст. Воєнна справа українського козацтва до середини XVII ст. Правові погляди та конституційні ідеї козацької старшини. Мета й основні напрями зовнішньої п	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація

		олітики уряду Богдана Хмельницького.	
2.5.	Тема 5. Українська козацька держава в протистоянні іноземній експансії (середина Х VII – кінець ХVIII ст.)	Особливості зовнішньої політики Гетьманщини. Політичні та військові спроби об'єднання козацької України (від Ю. Хмельницького до П.Дорошенка). Військова організація та воєнне мистецтво Української козацької держави.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
Модуль 3. Українські державницькі ідеї та українська державність у ХІХ – на початку ХХІ ст.			
2.6.	Тема 6. Боротьба за відновлення української державності (кінець ХVIII – початок ХХ ст.)	Утворення та діяльність таємних організацій в Україні. М. Драгоманов в українському національному відродженні. Суспільно-політичне життя в Україні після революції 1905-1907 рр.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
2.7	Тема 7. Українська національна державність у 1917-1921 рр. Російсько-більшовицька окупація України.	Держава П. Скоропадського і Кримський уряд Сулькевича. Західноукраїнське питання на міжнародній арені. Трудовий конгрес України. Конституція УСРР 1919 р.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
2.8.	Тема 8. Російсько-радянська форма державності в Україні та проблеми українського державотворення (1921-1991 рр.).	Державний устрій УСРР. Конституція 1919 року. Злочини сталінського режиму проти українського народу. Західноукраїнські землі під владою Польщі, Чехословаччини та Румунії. Акт відновлення української державності. Завершення возз'єднання українських земель. Участь України в створенні ООН. Дисидентський рух. Конституція 1937 і 1978 рр. Правове закріплення передачі Кримської області до складу УРСР..	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація

2.9.	Тема 9. Відновлення незалежності України та розбудова сучасної держави. Агресія Росії як спроба знищити українську державність.	Конституційний Суд і його роль в українському державотворенні. Вертикаль виконавчої влади в незалежній Україні. Проблема місцевого самоврядування: Україна і Європа. Російська агресія як загроза українській державності. Міжнародна підтримка України у війні за свою державність.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
<i>Заочна форма навчання</i>			
3.1.	Тема 1. Держава як історичне явище. Становлення і розвиток державності у східних слов'ян. . Литовсько-Руська держава.	Історіографія історії найдавніших державних утворень на українських землях. Ускладнення функцій князівської влади при Володимирі і Ярославі Мудрому. Правове оформлення зрівняння шляхти у правах з магнатами. Соціально-правове становище селянства.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
3.2.	Тема 2. Запорозька Січ як центр української державності. Втрата Україною незалежності і боротьба за відновлення української державності (XIX – початок XX ст.)	Козацьке право і судочинство. Українське козацтво у міжнародних відносинах XVI – середини XVII ст. Інкорпорація українських земель до складу Російської та Австрійської імперій. Формування модерної української нації.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація
3.3.	Тема 3. Самовизначення України у 1917 р. і відродження державності. Відновлення незалежності України (1991 р.). Агресія Росії як спроба знищити українську державність.	Становлення більшовицького окупаційного режиму. Державне будівництво в Українській суверенній державі. Російська агресія як загроза українській державності. Міжнародна підтримка України у війні за свою державність.	Самостійне вивчення/ мультимедійна презентація

V. Результати навчання *Інтегральна компетентність:*

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.
(Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня вищої освіти)

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/013-Pochatk.osvita-bakalavr.28.07.pdf>

Програмні результати навчання	Компетентності (загальні)
ПРН 03. Уміти конструктивно розв'язувати професійні, проблемні завдання, здійснювати суб'єкт-суб'єктну, педагогічно доцільну, партнерську взаємодію на основі загальнолюдських цінностей, етики і моралі	ЗК1. Здатність виявляти повагу та шанувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві, здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження.
ПРН 05. Уміти застосовувати інноваційні методи та креативні освітні технології в процесі проведення комплексних педагогічно рекреаційних заходів на основі полікультурного підходу, принципу солідарності поколінь.	ЗК2. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ПРН 07. Вільно спілкуватися державною, іноземною мовами для обговорення результатів освітньої, професійної (культурно-дозвілєвої, педагогічно-рекреаційної) діяльності	ЗК3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про суспільство.

VI. Порядок і критерії оцінювання

5.2. Форми і методи підсумкового контролю та критерії оцінювання знань студентів

Підсумковий контроль: екзамен

5.3. Критерії оцінювання знань студентів

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного контролю:

№ з/п	Вид діяльності	Коефіцієнт (вартість виду)	Кількість робіт	Сума балів
<i>Денна форма навчання</i>				
1.	Робота на семінарах: модератор питання/доповідь, есе, практична/лабораторна робота, презентація	0-4	7	28
2.	Робота на семінарах: участь у дискусії	0-1	7	7
3.	Реферат по одній із тем	0-5	1	5
3.	Модульний тест/модульна контрольна робота	0-10	2	20
Підсумковий рейтинговий бал				60
<i>Заочна/вечірня форма навчання</i>				
1.	Робота на семінарах/лабораторних: модератор питання/доповідь, есе, практична/лабораторна робота, презентація	0-10	3	30
2.	Робота на семінарах: участь у дискусії	0-5	3	15
3.	Тематичний реферат	5	1	5
4.	Модульний тест/модульна контрольна робота	0-10	1	10

	ольна робота (1): 0-30 балів			
Підсумковий рейтинговий бал				60

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Статистичний розподіл позитивних оцінок	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
5%	90 – 100	A	відмінно	Зараховано
10%	80-89	B	добре	
35%	70-79	C		
30%	65-69	D	задовільно	
20%	60-64	E		
	35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

**Здобувачу можуть зараховуватися бали за неформальну освіту (участь у професійних семінарах, вебінарах, тренінгах тощо) з відповідних тем курсу (замість окремих видів практичної чи самостійної роботи з курсу). Для цього студент має представити сертифікат учасника і підготувати короткий звіт-аналіз опрацьованих питань.*

Критерії оцінювання

Під час усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладення, культура мовлення; впевненість та аргументованість; використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо); аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Під час виконання письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки; акуратність оформлення письмової роботи.

Рівні відповідності критеріям

Високий рівень (90 – 100 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни повністю, вільно володіє навчальним матеріалом, успішно і креативно розв'язує завдання різних видів складності, аргументовано висловлює свої думки, займається самоосвітою, може брати активну участь в наукових та творчих проектах. Виконав усі практичні / самостійні завдання правильно та ґрунтовно. Демонструє здатність пов'язувати теоретичні знання з курсу з практичним досвідом професійної діяльності.

Достатній рівень (80 – 89 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в необхідному обсязі, володіє навчальним матеріалом, виконав завдання до кожної теми, проте у відповідях допускає деякі неточності. Уміння продуктивні, проте без вияву творчості. Здатен працювати самостійно, проте допускає неточності.

Середній рівень (70 – 79 балів). Здобувач засвоїв зміст навчальної дисципліни в повному обсязі, але його знання містять неточності та помилкові судження, уміння проявляються на репродуктивному рівні. Здобувач не може сформулювати самостійні оцінні судження та висновки.

Задовільний рівень (65 – 69 балів). Здобувач загалом опанував навчальну дисципліну, але більшість тем засвоїв поверхово, частково. При виконання практичних завдань допускає помилки та потребує допомоги викладача чи колег-студентів.

Низький рівень (60 – 64 балів). Здобувач засвоїв навчальну дисципліну поверхово, володіє навчальним матеріалом на елементарному рівні, демонструє фрагментарні знання, не може самостійно викласти більшість практичних завдань. Виконав частину практичних / самостійних завдань з суттєвими помилками та недоліками.

Незадовільний рівень: 35 – 59 балів з можливістю повторного складання. Здобувач не засвоїв більшості тем, володіє елементарними знаннями з навчальної дисципліни, не вміє логічно, послідовно, грамотно висловлювати думку, практичні уміння не сформовані; **0 – 34 балів з обов'язковим повторним вивченням навчальної дисципліни.** Здобувач не виконав більшості завдань, не володіє навчальним матеріалом, змістом курсу не оволодів.

VII. Політика курсу*

Політика щодо відвідування: здобувачі дотримуються вимог чинного законодавства України, Статуту УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/statut-ukrayinskoho-derzhavnoho-universytetu-imeni-mykhayla-drahomanova>) і Правил внутрішнього розпорядку УДУ імені Михайла Драгоманова (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/pravyla-vnutrishnoho-rozporiadku-udu-imeni-mykhayla-drahomanova>) відвідують заняття відповідно розкладу, дотримуються етичних норм поведінки. Усі учасники освітнього процесу

у дотримуються загальноприйнятих моральних принципів, правил поведінки та корпоративної культури; підтримувати атмосферу доброзичливості, відповідальності, порядності й толерантності. Відвідування занять з курсу є обов'язковим за визначеним деканатом розкладом. За об'єктивних причин (лікарняний, заява) заняття може бути відпрацьованим. Атмосфера на заняттях повинна бути творчою, відкритою до конструктивної критики. Недопустимі запізнення на заняття; списування.

Політика щодо дедлайнів і перескладання. Усі завдання передбачені навчальною програмою мають бути виконані у встановлений викладачем термін. Практичні та самостійні завдання виконуються вчасно та здаються викладачу у визначені ним терміни. Роботи, що здаються з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються нижчою оцінкою (75% від максимальної оцінки).

Якщо здобувач отримав незадовільну оцінку під час екзамену, в нього виникає академічна заборгованість. Повторно скласти атестацію він повинен до початку наступного семестру в терміни, визначені деканатом.

Якщо здобувач не погоджується з оцінкою підсумкової атестації, він може в день оголошення результатів подати в деканат апеляційну заяву. Наступного дня проводиться засідання апеляційної комісії. За письмового екзамена повторне опитування не проводиться. За усного комісія надає здобувачеві право продемонструвати свої знання. Про порядок складання екзаменів, перескладання і оскарження результатів див. «Положення про організацію освітнього процесу».

У разі неатестації перескладання відбувається з дозволу деканату. Здобувачі можуть здійснювати перескладання результатів навчання відповідно до «Положення про організацію освітнього процесу в УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок контролю якості знань студентів УДУ імені Михайла Драгоманова», «Положення про порядок ліквідації академічної заборгованості студентами УДУ імені Михайла Драгоманова» (посилання на Положення: <https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty>).

Політика щодо конфліктних ситуацій. Вирішення конфліктних ситуацій у ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про врегулювання конфліктів в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-vrehuliuvannia-konfliktiv-v-udu-imeni-mykhaila-drahomanova>). Між учасниками освітнього процесу здійснюється партнерська взаємодія, толерантність і повага до кожної особистості.

Політика щодо академічної доброчесності ґрунтується на засадах «Положення про академічну доброчесність в УДУ імені Михайла Драгоманова» (<https://udu.edu.ua/resursy/normatyvni-dokumenty/nakaz/polozhennia-pro-akademichnu-dobrochesnist-udu>). Викладач ознайомлює здобувача вищої освіти з правилами поведінки на заняттях, користуючись засобами електронного зв'язку, недопущенням академічного плагіату, фальсифікації, фабрикації, списування, акцентує увагу на заборону використання додаткових джерел інформації під час оцінювання знань, при використанні Інтернет-ресурсів зазначається використане джерело. Під час навчання учасники освітнього процесу зобов'язані дотримуватися академічної доброчесності: етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової діяльності.

і. Дотримання академічної доброчесності здобувачами передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності.

Умови для інклюзивного вивчення освітнього компонента: дана навчальна дисципліна може викладатися для людей з особливими освітніми потребами. Форми і методи інклюзивного навчання обираються з урахуванням індивідуальних потреб здобувача. Обов'язково поєднуються фронтальні, індивідуальні та групові ФОНД. Традиційні методи навчання поєднуються з інтерактивними і спеціальними (методи педагогічного супроводу та корекції, тощо).

VIII. Основні інформаційні ресурси

Інформаційні джерела для вивчення курсу

Основні джерела:

Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Кн.1: Від мрії до дії. Київ: Знання України, 2018. 659 с.

Андрущенко В.П. Організоване суспільство. Кн.2: Філософія новітнього державотворення. Київ: Знання України, 2018. 647 с.

Андрущенко В.П. У пошуках свободи: історіософія укр. культури від найдавніших часів до наших днів: нау. к. публіцистика. Київ : Видавництво Людмила, 2023. 735 с.

Аслунд А. Як Україна перейшла до ринкової економіки та демократії / Андерс Аслунд. – Вашингтон: І-т міжнародної економіки Пітерсона, 2009. 301 с.

Баран В. Д. Давні слов'яни. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. 336 с.

Баран В. К., Даниленко В. М. Україна в умовах системної кризи (1946-1980-ті рр.). Київ: Вид. дім «Альтернативи», 1999. 304 с.

Білик Б. І. Етнополітична історія України (860-1900 р.р.) Київський національний торговельно-економічний ун-т. Київ, 2002. 246 с.

Бойко О.Д. Історія України. Підручник для студентів закладів вищої освіти / вид. 8-ме, перероблене, доповнене. Київ: Видавничий центр «Академія», 2021. 640 с.

Борисенко В. Й. Курс української історії: 3 найдавніших часів до XX століття: Навч. посібник для студ. вузів. 2.вид. Київ: Либідь, 1998. 615 с.

Борисова О., Климів А. Історія української державності. Підручник для вищих навчальних закладів у 2-х т. Т. 1. Давні часи, Середньовіччя. Нова доба. Київ: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. 344 с.

Борисова, О. В. Історія української державності підручник у 2 т. Т. 2 1917-2017 рр. Київ: Видавничий дім «КОНДОР», 2018. 464 с.

Брехуненко В., Ковальчук В., Ковальчук М., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України XII-XI ст. Київ: Ін-т української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського, 2016. 248 с.

Брехуненко В. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Ін-т української археографії та джерелознавства імені М. Грушевського, 2017. 280 с.

Грабовський С, Ставряні С., Шкляр Л. Нариси з історії українського державотворення. Київ: Генеза, 1995. 608 с.

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX-XX століття. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 656 с.

Грицак Я. Подолати минуле. Глобальна історія України. Київ: Портал, 2022. 408 с.

- Гунчак Т.* Україна: перша половина XX століття: Нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. 288 с.
- Гуржій О. І., Чухліб Т. В.* Гетьманська Україна. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 304 с.
- Даниленко В. М.* Україна в 1985-1991 рр.: остання глава радянської історії. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2018. 278 с.
- Дорошко М. С.* Гібридна війна Росії проти України. Історико-політичне дослідження. Київ: Ніка-Центр, 2016. 184 с.
- Дорошко М. С.* Неоголошені війни Росії проти України у XX - на початку XXI ст. Причини і наслідки. Київ, 2018. Ніка-Центр. 198 с.
- Дробот І.І.* Трансформації української державно-соборницької ідеї / І.І. Дробот. К.: Т-во «ФАДА, ЛТД», 2002. 343 с.
- Дробот І.І.* Державність і суспільство в історико-педагогічному осмисленні української цивілізації (кінець XIX – поч. XXI ст.) К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. 674 с.
- Іванченко Р. П.* Історія без міфів: бесіди з історії укр. державності : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.; Міжрегіон. акад. упр. персоналом. 2-ге вид., переробл. і допов. Київ: МАУП, 2007. 622 с.
- Історія України та її державності. Курс лекцій: Навч. посібник / ред. Л. Є. Дещинський; 5-е вид., випр. і доп. Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2009. 474 с.
- Історія державності України: Експериментальний підручник / За заг. ред. Бандурки О. М., Ярмиша О. М. Харків: ТОВ «Одіссей», 2004. 608 с.
- Історія України: нове бачення: навч. посіб. / авт. кол.: В.Ф. Верстюк, О.В. Горань, О. І. Гуржій [та ін.]; під ред. В. А. Смолія. 2-ге вид., допов. й перероб. Київ: Альтернативи, 2000. 463 с.
- Історія українського козацтва: Нариси у 2 т. / Редкол.: В.А. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2006. Т. 1. 800 с.
- Історія українського козацтва: Нариси у 2 т. / Редкол.: В.А. Смолій (відп. ред.) та ін. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007. Т. 2. 724 с.
- Кремень В. Г.* Філософія національної ідеї. Людина. Освіта. Соціум / рецензенти : В. П. Андрущенко [та ін.]. – Київ : Грамота, 2007. – 576 с.
- Котляр М. Ф.* Галицько-Волинська Русь. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. 336 с.
- Кралюк П.* Історія України «без брому». Розвиток державності на українських землях. Харків: Фоліо, 2021. 424 с.
- Крижицький С. Д., Зубар В. М., Русяєва А. С.* Античні держави Північного Причорномор'я. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. 352 с.
- Кононенко В.* Модернізація Гетьманщини: проекти козацької адміністрації 1687–1764 рр. / Відп. ред. Т. Чухліб. НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2017. – 305 с.

- Кульчицький С. В.* Україна між двома війнами (1921-1939 рр.) / За заг. ред. В.А. Смолія. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 336 с.
- Кучер В.* ОУН-УПА в боротьбі за незалежну Україну. Ін-т нац. відносин та політології НАН України. Київ: Бібліотека українця, 1997.
- Литвин В. М.* Україна на межі тисячоліть (1991-2000 рр.). Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 2000. 360 с.
- Малик Я., Вол Б., Чуприна В.* Історія української державності. Львів: Світ, 1995. 248 с.
- Мельник Л. Г.* Боротьба за українську державність. Київ: Освіта, 1995. 192 с.
- Нагаєвський І.* Історія української держави ХХ ст. Київ: Український письменник, 1994. 412 с.
- Новітня історія України (1900-2000 рр.): Підручник / А.Г. Слюсаренко, В.Г. Гусев, В.Г. Дрожин та ін. Київ: Вища школа, 2000. 663 с.
- Палій О.* Історія України. Київ: К.І.С., 2015. 596 с.
- Павленко Ю., Хромов Ю.* Українська державність у 1917-1919 рр. Київ: «Манускрипт», 1995. 263 с.
- Пиріг Р.Я.* Діяльність урядів гетьманату Павла Скоропадського: персональний вимір / НАН України. Інститут історії України. – К.: Інститут історії України, 2016. 518
- Пиріг Р. Я.* Відносини України і Центральних держав: нетипова окупація 1918 року / НАН України. Інститут історії України. К.: Інститут історії України, 2018. 358 с.
- Рубльов О. С., Реєнт О. П.* Українські визвольні змагання 1917-1921 рр. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 320 с.
- Руценко І.* Війна цивілізацій: анатомія українсько-російського конфлікту. Вид-во «Києво-Могилянська академія», 2020. 436 с.
- Русина О. В.* Україна під татарами і Литвою. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. 320 с.
- Сарбей В. Г.* Національне відродження України. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 336 с.
- Смолій В. А., Степанков В. С.* Українська національна революція XVII ст. (1648-1676 рр.). Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1999. 352 с.
- Сурков О.* Незавершена війна. Історія протистояння України з Росією в 2014-2015 роках. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2021. 480 с.
- Толочко О. П., Толочко П. П.* Київська Русь. Київ: Видавничий дім «Альтернативи», 1998. 352 с.
- Україна і Росія в історичній ретроспективі: нариси: в 3 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова); відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2004. Т. 1: Українські проекти в Російській імперії / В. Ф. Верстюк, В. М. Горобець, О. П. Толочко. 2004. 501 с.
- Україна і Росія в історичній ретроспективі: нариси: в 3 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова); відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2004. Т. 2: Радянський проект для України / В. А.

Гриневич, В. М. Даниленко, С. В. Кульчицький, О. Є. Лисенко. 2004. 528 с.

Україна і Росія в історичній ретроспективі: нариси: в 3 т. / ред. рада: В. М. Литвин (голова); відп. ред. В. А. Смолій; НАН України, Ін-т історії України. Київ: Наук. думка, 2004. Т. 3: Новітній український державотворчий процес / С. В. Кульчицький, Б. О. Парахонський. 2004. 325 с.

Україна: політична історія: XX – початок XXI ст. / Ред. рада В. М. Литвин (голова) та ін. Ред. кол.: В. А. Смолій, Ю. А. Левенець (співголова та ін.). Київ: Парламентське вид-во, 2007. 1027 с.

Українське суспільство 1960-1980-х рр.: історичні нариси / Відп. ред. В. М. Даниленко. Київ: Інститут історії України НАН України, 2022. 957с.

Шевчук В. П., Тараненко М. Г. Історія української державності: курс лекцій. Київ: Либідь, 1999. 480 с.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – 3-тє вид., перероблене та розшир. Київ: Критика, 2006. 584 с.

Додаткові джерела:

Авторханов А. Империя Кремля. Советский тип колониализма. Вильнюс: Спауда, 1990. 240 с.

Алексеев Ю. М., Кульчицький С. В., Слюсаренко А. Г. Україна на зламі історичних епох: Державотворчий процес 1985-1999 рр.: Навч. посіб. Київ: ЕксОб, 2000. 296 с.

Анпілогова Т. Ю. Національне відродження в Україні XIX-XX ст. Луганськ: ДЗ ЛНУ імені Т. Шевченка, 2008. 198 с.

Апанович О. М. Українсько-російський договір 1654 р.: Міфи і реальність. Київ: Варта, 1994. 96 с.

Бойко М. П. Кирило-Мефодіївське товариство: філософські та культурологічні ідеї національної самосвідомості та державотворення. Дніпродзержинськ: Вид. від. ДДТУ, 2006. 452 с.

Бура Д., Красовицький О. Хроніка війни. 2014-2020. Том 1. Від Майдану до Іловайська. Харків: Фоліо, 2020. 478 с.

Бура Д., Красовицький О. Хроніка війни. 2014-2020. Том 2. Від першого до другого «Мінська». 2020. 474с.

Бура Д., Красовицький О. Хроніка війни. 2014-2020. Том 3. П'ять років гібридної війни. 2020. 478 с.

Війна і міф. Невідома Друга світова / за заг. ред. О. Зінченка, В. В'ятровича, М. Майорова. Харків: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 272 с.

Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: навчальний посібник. Київ: Заповіт, 1997. 344 с.

Власюк О. Кремлівська агресія проти України: роздуми в контексті війни: монографія. Київ: Ін-т стратегічних досліджень, 2017. 304 с.

Горобець В. Україна: десятиліття «золотого» спокою та доба революційного збурення 1638-1650. Київ: Кріон, 2012. 240 с.

Глов С., Глова А. У вогняному кільці. Оборона Луганського аеропорту. Харків: Фоліо, 2018. 347 с.

Даниленко В.М., Касьянов Г.В., Кульчицький С.В. Сталінізм на Україні: 20-30-ті роки. Київ: Либідь, 1991. 34
4 с.

*Обговорено та затверджено на засіданні кафедри історії та соціально-політичних дисциплін протокол №__1_ від
27 серпня 2024 р.*